

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту

(назва факультету)

Кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології

(назва кафедри)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та навчальної роботи

О.Б.Жильцов

« 11 » 09 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична реабілітація у травматології та ортопедії

для студентів

спеціальності
освітня програма
освітнього рівня

227 «Фізична реабілітація»
Здоров'я людини
першого (бакалаврського)

Київ – 2019

Розробники:

Савченко В.М., доктор медичних наук, професор, зав. кафедри, кафедра фізичної реабілітації та біокінезіології; Іващенко С.М., доктор медичних наук, професор, професор кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології.

Викладачі:

Іващенко С.М., доктор медичних наук, професор, професор кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри фізичної реабілітації та біокінезіології

Протокол від 24.09.2018 р. № 2

Завідувач кафедри (В.М.Савченко)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 6.010203 - Здоров'я людини
21.09.2018 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) (М.Ф. Хорошуха)
(підпис)

Робочу програму перевірено
_____._____.2018 р.

Заступник директора/декана (О.С. Комоцька)
(підпис)

Пролонговано :

На 2019/2020 н.р. (Савченко В.М.). «10» 09 2019 р., протокол № 2
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____. _____. _____. «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____. _____. _____. «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____. _____. _____. «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____. _____. _____. «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	Денна	Заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	6/180	
Курс	4	
Семестр	7	
Кількість модулів	5	
Обсяг кредитів	5	
Обсяг годин, в тому числі:	180	
Аудиторні	90	
Модульний контроль	10	
Семестровий контроль	30	
Самостійна робота	50	
Форма семестрового контролю	Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни – формування сучасного мислення та системи спеціальних знань з основ фізичної реабілітації / фізичної терапії при захворюваннях опорно-рухового апарату і умінь щодо організації та проведення реабілітаційних заходів при різноманітних захворюваннях та травмах опорно-рухового апарату.

Завдання дисципліни:

Завдання дисципліни:

1. (ЗК 01) Набути знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

2. (СК 04) Сформувати здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.

3. (СК 05) Сформувати здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, а також інших областях медицини.

4. (СК 08) Сформувати здатність ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії.

5. (СК 09) Сформувати здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта.

1. Надати знання про основні види травм і захворювань опорно-рухового апарату, основні патологічні процеси при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату, їх клінічну картину.

2. Надати знання та сформувати навички застосування фізикальних, мануальних та інструментальних методів дослідження при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату, оцінювання результатів обстеження.

3. Описати теоретичні і методологічні основи застосування засобів та методів фізичної реабілітації / терапії для відновлення здоров'я і працездатності осіб з травмами і захворюваннями опорно-рухового апарату.

4. Надати знання та сформувати навички складання індивідуальних програм фізичної реабілітації з застосуванням різноманітних засобів фізичної терапії на всіх етапах реабілітації (стаціонарному, амбулаторно-поліклінічному й санаторному) при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату.

5. Надати знання та сформувати навички здійснювати динамічне спостереження, моніторинг стану здоров'я під час виконання програм фізичної реабілітації / терапії, оцінювати їх результати у осіб з травмами і захворюваннями опорно-рухового апарату.

3. Результати навчання за дисципліною

1.(ПР 04) Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

2.(ПР 09) Реалізувати індивідуальні програми фізичної терапії, ерготерапії.

3.(ПР 13) Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

4.(ПР 14) Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби реабілітації для пересування та самообслуговування.

5.(ПР 17) Оцінювати результати виконання програм фізичної терапії та ерготерапії, використовуючи відповідний інструментарій, та за потреби, модифікувати поточну діяльність.

Вміти використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання про будову та функції організму людини в цілому та його окремих органів й систем органів, знання про хімічні основи життєдіяльності організму людини, їх зміни під час м'язової діяльності, про функції організму людини та механізми гомеостазу, про основні фактори навколишнього середовища, що впливають на здоров'я людини.

Вміти встановлювати реабілітаційний діагноз, проводити обстеження пацієнтів та визначати засоби фізичної реабілітації при різних захворюваннях і травмах.

Вміти розробляти та застосовувати пацієнт-центричний план з пацієнтом, членами мультидисциплінарної команди, та іншими залученими сторонами: інтегрувати потреби та побажання пацієнта/клієнта до усіх аспектів планування; ідентифікувати пріоритетні заняттєві проблеми і можливі заняттєві цілі клієнта; аналізувати фізичні, культурні, соціальні, і інституціональні середовищні фактори, що впливають на заняттєву активність та участь; аналізувати та пропонувати варіанти підвищення інклюзивності та доступності клієнтського довкілля; розробляти реалістичні, вимірні, зрозумілі, та цілеспрямовані результати, погоджені з цінностями і життєві цілями особи; планувати необхідне надання послуг, зважаючи на обмеження та потрібного сервісного постачання, яке вважає обмежує ліміти або обмеження закладу надання допомоги; надсилати до додаткових послуг при и необхідності.

Вміти складати програми фізичної реабілітації /терапії при різноманітних травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату. Знати та давати рекомендації щодо рухового режиму, використанню засобів фізичної реабілітації на стаціонарному, амбулаторно-поліклінічному й санаторному етапах реабілітації при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна:				
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фізичної реабілітації в травматології та ортопедії (при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату). Обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату.						
Тема 1. Фізична реабілітація в травматології і ортопедії. Основні поняття. Завдання і принципи.	2	2				
Тема 2. Органи руху. Анатомія і фізіологія опорно-рухового апарату.	2			2		
Тема 3. Травми та захворювання опорно-рухового апарату. Основні патологічні процеси.	2	2				
Тема 4. Обстеження осіб при травмах та хворобах опорно-рухового апарату	2			2		
Тема 5. Характеристика засобів фізичної реабілітації в травматології і ортопедії	2	2				
Тема 6. Особливості застосування лікувальної фізичної культури в травматології і ортопедії	2	2				
Тема 7. Особливості застосування методик масажу в травматології і ортопедії.	2			2		
Тема 8. Клінічні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.	2			2		
Тема 9. Інструментальні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.	2			2		
Особливості обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату	5					5
Особливості застосування лікувальної фізичної культури та масажу при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату	5					5
Модульний контроль	2					
Разом	30	8		10		10
Змістовий модуль 2. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей та при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату						
Тема 10. Особливості фізичної реабілітації при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату	2	2				
Тема 11. Фізична реабілітація при дефектах постави	2			2		
Тема 12. Фізична реабілітація при сколіозах	2			2		
Тема 13. Фізична реабілітація при плоскостопості	2			2		
Тема 14. Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба та вродженому вивиху стегна	2			2		
Тема 15. Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	2			2		
Тема 16. Фізична реабілітація при артрогрипозі	2			2		
Тема 17. Особливості фізичної реабілітації при травмах і	2			2		

захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей							
Тема 18. Особливості масажу при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей	2			2			
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей.	5						5
Фізична реабілітація при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату.	5						5
Модульний контроль	2						
Разом	30	2		16			10
Змістовий модуль 3. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів							
Тема 19. Травма і травматична хвороба. Основні поняття. Основні патологічні прояви.	2	2					
Тема 20. Суглоби людини. Анатомія і фізіологія. Особливості травм, ушкоджень та хвороб суглобів.	2	2					
Тема 21. Фізична реабілітація при пошкодженнях та хворобах суглобів.	2	2					
Тема 22. Особливості фізичної реабілітації при артритях.	2			2			
Тема 23. Особливості фізичної реабілітації при остеоартрозах.	2			2			
Тема 24. Особливості фізичної реабілітації при ураженнях плечового суглобу	2			2			
Тема 25. Особливості фізичної реабілітації ураженнях при колінного суглобу	2			2			
Тема 26. Особливості фізичної реабілітації ураженнях при гомілково-стопового суглобу.	2			2			
Тема 27. Особливості фізичної реабілітації при ураженнях ліктьового суглобу.	2			2			
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів верхніх кінцівок.	5						5
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів нижніх кінцівок.	5						5
Модульний контроль	2						
Разом	30	6		12			10
Змістовий модуль 4. Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх та нижніх кінцівок							
Тема 28. Фізична реабілітація при переломах довгих трубчастих кісток	2	2					
Тема 29. Фізична реабілітація при переломах кісток верхнього плечевого поясу	2	2					
Тема 30. Фізична реабілітація при переломах кісток нижніх кінцівок	2	2					
Тема 31. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях ключиці та лопатки.	2			2			
Тема 32. Особливості фізичної реабілітації при переломах плечової кісті.	2			2			
Тема 33. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток передпліччя.	2			2			
Тема 34. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях стегна.	2			2			
Тема 35. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток гомілки.	2			2			
Тема 36. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях	2			2			

кісті і стопи.						
Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх кінцівок.	5					5
Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях нижніх кінцівок.	5					5
Модульний контроль	2					
Разом	30	6		12		10
Змістовий модуль 5. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта та кісток тазу						
Тема 37. Фізична реабілітація при пошкодженнях хребта	2	2				
Тема 38. Фізична реабілітація при переломах кісток тазу	2	2				
Тема 39. Особливості фізичної реабілітації при переломах хребта.	2					
Тема 40. Особливості фізичної реабілітації при остеохондрозі.	2			2		
Тема 41. Особливості фізичної реабілітації при остеохондропатіях.	2			2		
Тема 42. Особливості фізичної реабілітації при анкілозуючому спондилоартрозі (хвороба Бехтерева).	2			2		
Тема 43. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток тазу.	2			2		
Тема 44. Фізична реабілітація при щелепно-лицевих травмах	2	2				
Тема 45. Особливості фізичної реабілітації при остеопорозах.	2			2		
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта та кісток тазу	10					10
Модульний контроль	2					
Разом	30	6		12		10
УСЬОГО	150	28		62		50

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фізичної реабілітації в травматології та ортопедії (при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату). Обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату.

Лекція 1. Фізична реабілітація в травматології і ортопедії. Основні поняття. Завдання і принципи.

Основні питання / ключові слова: Загальне поняття про фізичну реабілітацію та особливості застосування її засобів в галузі травматології і ортопедії. Докладна характеристика основних принципів застосування засобів фізичної реабілітації. Визначення головних завдань фізичної реабілітації в травматології і ортопедії.

Практичне заняття 1. Органи руху. Анатомія і фізіологія опорно-рухового апарату.

Основні питання / ключові слова: Загальна характеристика органів руху людини. Розгляд складових частин (компонентів) опорно-рухового апарату людини. Основні поняття і специфічні терміни, які найчастіше використовуються в науковій літературі в галузі остеології, міології артрології та синдесмології.

Рекомендована література

1. Коляденко Г. І. Анатомія людини : підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закладів / Г. І. Коляденко ; М-во освіти і науки України. - 6-те вид. - Київ : Либідь, 2014. - 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

Лекція 2. Травми та захворювання опорно-рухового апарату. Основні патологічні процеси.

Основні питання / ключові слова: Загальне поняття про травму. Механізм виникнення травми. Можливі наслідки травмування елементів опорно-рухового апарату людини. Поширені захворювання органів кістково-м'язової системи людини. Особливості розвитку патологічних процесів в її органах.

Практичне заняття 2. Обстеження осіб при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.

Основні питання / ключові слова: Методики обстеження постраждалих у випадках виникнення у них тих чи інших травм, а також при наявності у них захворювань органів опорно-рухового апарату. Докладна характеристика фізикальних, мануальних та інструментальних методів дослідження.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

4. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

5. Основи фізичної реабілітації: Навчальний посібник/ За заг. ред. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. – Тернопіль: ТНПУ, 2010. – 234 с.

6. Букуп К. Клиническое исследование костей, суставов и мышц: пер. с англ. – М.: Мед.лит., 2008. – 320 с.

Лекція 3. Характеристика засобів фізичної реабілітації в травматології і ортопедії.

Основні питання / ключові слова: Загальна інформація про основні та допоміжні засоби, які найчастіше практично застосовуються для фізичної реабілітації постраждалих осіб у випадках отримання ними тих чи інших травм або наявності у них визначених захворювань органів опорно-рухового апарату.

Лекція 4. Особливості застосування лікувальної фізичної культури в травматології і ортопедії

Основні питання / ключові слова: Методи фізичної культури, які застосовуються з метою реабілітації постраждалих після отримання ними травм органів опорно-рухового апарату. Докладний розгляд особливостей застосування сучасних методів фізичної культури в галузі травматології і ортопедії.

Практичне заняття 3. Особливості застосування методик масажу в травматології і ортопедії.

Основні питання / ключові слова: Загальна характеристика методів масажу, що застосовуються в лікувального та відновлювального процесу. Доцільність застосування спеціальних методів масажу в процесі реабілітації постраждалих при наявності у них травм або захворювань органів опорно-рухового апарату.

Рекомендована література

1. Основи фізичної реабілітації: Навчальний посібник / За заг. ред. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. – Тернопіль: ТНПУ, 2010. – 234 с.
2. Вакуленко Л.О., Прилуцька Г.В., Вакуленко Д.В. Лікувальний масаж. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 448 с.
3. Бирюков А. А. Лечебный массаж : учебное пособие / А. А. Бирюков. - Киев : Олимпийская литература, 1995. - 196 с.
4. Дубровский В.И., Дубровская А.В. Лечебный массаж. М.: ГЭОТАР-МЕД, 2004. — 512 с.
5. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

Практичне заняття 4. Клінічні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.

Основні питання / ключові слова: Основні засоби клінічного характеру, які застосовуються в процесі комплексного обстеження пацієнтів з травмами або захворюваннями органів опорно-рухового апарату. Практичні прийоми застосування клінічних методів обстеження пацієнтів.

Рекомендована література:

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
4. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
5. Основи фізичної реабілітації: Навчальний посібник/ За заг. ред. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. – Тернопіль: ТНПУ, 2010. – 234 с.
6. Букуп К. Клиническое исследование костей, суставов и мышц: пер. с англ. – М.: Мед.лит., 2008. – 320 с.

Практичне заняття 5. Інструментальні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.

Основні питання / ключові слова: Характеристика інструментальних засобів обстеження пацієнтів з травмами або захворюваннями органів опорно-рухового апарату. Умови, потрібні для безпечного застосування інструментальних засобів обстеження пацієнтів, що застосовуються в галузі травматології і ортопедії.

Рекомендована література:

1. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

2. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Основи фізичної реабілітації: Навчальний посібник/ За заг. ред. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. – Тернопіль: ТНПУ, 2010. – 234 с.
5. Букуп К. Клиническое исследование костей, суставов и мышц: пер. с англ. – М.: Мед.лит., 2008. – 320 с.

Змістовий модуль 2. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей та при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату

Лекція 5. Особливості фізичної реабілітації при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату

Основні питання / ключові слова: Основні види вроджених вад і захворювань органів опорно-рухового апарату людини. Обґрунтування необхідності застосування засобів фізичної реабілітації для даного контингенту хворих. Основні особливості практичного застосування цих засобів в травматології і ортопедії.

Практичне заняття 6. Фізична реабілітація при дефектах постави

Основні питання / ключові слова: Види порушень постави та методи фізичної реабілітації при них, які знайшли найбільш широке застосування в практиці фізичної реабілітації в галузі травматології і ортопедії.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.
6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 7. Фізична реабілітація при сколіозах.

Основні питання / ключові слова: Поняття про сколіоз, як хронічне захворювання хребта та різні види патологічних змін постави при ньому. Засоби фізичної реабілітації, що застосовуються при сколіозі.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 8. Фізична реабілітація при плоскостопості

Основні питання / ключові слова: Основні види патологічних змін стану стопи (плоскостопості) та масштаб їх поширення серед людей. Методи фізичної реабілітації, що практично застосовуються при різних видах плоскостопості.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 9. Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба та вродженому вивиху стегна

Основні питання / ключові слова: Клінічна характеристика явищ дисплазії кульшового суглоба та стану вродженого вивиху стегна. Засоби фізичної реабілітації, які застосовуються при дисплазії кульшового суглоба та при вродженому вивиху стегна та методики їх практичного застосування.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 10. Фізична реабілітація при вродженій клишоногості

Основні питання / ключові слова: Явище вродженої клишоногості та масштаб його розповсюдження. Методи фізичної реабілітації, які застосовуються для хворих, що страждають на вроджену клишоногість.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 11. Фізична реабілітація при артрогрипозі

Основні питання / ключові слова: Сутність явища артрогрипозу та його клінічне значення. Характеристика основних методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються при артрогрипозі.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

Практичне заняття 12. Особливості фізичної реабілітації при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей

Основні питання / ключові слова: Характерні особливості процесу консолідації уламків кісток при переломах у дітей та особливості протікання найбільш поширених захворювань органів опорно-рухового апарату в дитячому віці. Особливості застосування програм фізичної реабілітації для дітей і підлітків.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

7. Лечебная физическая культура в педиатрии / Л.М. Белозерова [и др.]. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 222 с.

Практичне заняття 13. Особливості масажу при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей

Основні питання / ключові слова: Методики масажу, що застосовуються в ході реалізації реабілітаційних програм для дітей і підлітків при травмах та захворюваннях у них органів опорно-рухового апарату.

Рекомендована література

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.

2. Вакуленко Л.О., Прилуцька Г.В., Вакуленко Д.В. Лікувальний масаж. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 448 с.

3. Бирюков А. А. Лечебный массаж : учебное пособие / А. А. Бирюков. - Киев : Олимпийская литература, 1995. - 196 с.

4. Дубровский В.И., Дубровская А.В. Лечебный массаж. М.: ГЭОТАР-МЕД, 2004. — 512 с.

5. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.

6. Лечебная физическая культура в педиатрии / Л.М. Белозерова [и др.]. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 222 с.

Змістовий модуль 3. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів

Лекція 6. Травма і травматична хвороба. Основні поняття. Основні патологічні прояви.

Основні питання / ключові слова: Загальне поняття про травму і травматичну хворобу. Види клінічних проявів травматичної хвороби. Характер патологічних змін, які відбуваються в організмі постраждалого в процесі протікання основних етапів травматичної хвороби.

Лекція 7. Суглоби людини. Анатомія і фізіологія. Особливості травм, ушкоджень та хвороб суглобів.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічного стану та фізіологічних особливостей функціонування різних типів суглобів в організмі людини. Види травм, патологічних змін та захворювань суглобів. Особливості застосування реабілітаційних засобів, які спрямовані на відновлення стану суглобів, що постраждали внаслідок травмування або захворювань.

Лекція 8. Фізична реабілітація при пошкодженнях та хворобах суглобів.

Основні питання / ключові слова: Описання основних засобів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються з метою відновлення функціонального стану ушкоджених суглобів. Особливості застосування цих засобів в залежності від віку постраждалого.

Практичне заняття 14. Особливості фізичної реабілітації при артритах.

Основні питання / ключові слова: Поняття про артрит та його клінічні прояви. Застосування методів фізичної реабілітації, у випадку наявності у хворого явищ гострого або хронічного артриту та можливі ускладнення.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Практичне заняття 15. Особливості фізичної реабілітації при остеоартрозах.

Основні питання / ключові слова: Патогномонічні прояви остеоартрозу та основні варіанти його клінічного протікання. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при наявності у хворого явищ остеоартрозу.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.
8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Практичне заняття 16. Особливості фізичної реабілітації при ураженнях плечового суглобу

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічного стану і нормального функціонування плечового суглобу людини. Основні види уражень плечового суглобу та особливості застосування поширених методик фізичної реабілітації при наявності в цьому суглобі патологічних змін.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.
8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Практичне заняття 17. Особливості фізичної реабілітації ураженнях при колінного суглобу

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічного стану і нормального функціонування колінного суглобу людини. Основні види уражень колінного суглобу та особливості застосування поширених методик фізичної реабілітації при наявності в цьому суглобі патологічних змін.

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.
8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Практичне заняття 18. Особливості фізичної реабілітації ураженнях при гомілково-стопового суглобу.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічного стану і нормального функціонування гомілково-стопового суглобу людини. Основні види уражень гомілково-стопового суглобу та особливості застосування поширених методик фізичної реабілітації при наявності в цьому суглобі патологічних змін.

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Практичне заняття 19. Особливості фізичної реабілітації при ураженнях ліктьового суглобу.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічного стану і нормального функціонування ліктьового суглобу людини. Основні види уражень ліктьового суглобу та особливості застосування поширених методик фізичної реабілітації при наявності в цьому суглобі патологічних змін.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.

Змістовий модуль 4. Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх та нижніх кінцівок

Лекція 9. Фізична реабілітація при переломах довгих трубчастих кісток

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей довгих трубчастих кісток людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при переломах довгих трубчастих кісток.

Лекція 10. Фізична реабілітація при переломах кісток верхнього плечевого поясу

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей кісток верхнього плечевого поясу людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при переломах кісток верхнього плечевого поясу

Лекція 11. Фізична реабілітація при переломах кісток нижніх кінцівок

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей кісток нижніх кінцівок людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при переломах кісток нижніх кінцівок.

Практичне заняття 20. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях ключиці та лопатки.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей ключиці та лопатки людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при ушкодженнях ключиці та лопатки.

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.
8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Практичне заняття 21. Особливості фізичної реабілітації при переломах плечової кістки.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей плечової кістки людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при закритих і відкритих переломах плечової кістки

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Практичне заняття 22. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток передпліччя.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей кісток передпліччя людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при ушкодженнях кісток передпліччя.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Практичне заняття 23. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях стегна

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей стегнової кістки людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при закритих та відкритих переломах стегна.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Практичне заняття 24. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток гомілки.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей кісток гомілки людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при закритих і відкритих переломах кісток гомілки.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Практичне заняття 25. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кисті і стопи.

Основні питання / ключові слова: Характеристика анатомічних і фізіологічних особливостей кісток кисті і стопи людини. Основні особливості методів фізичної реабілітації, які найчастіше застосовуються в практичній медицині при закритих і відкритих переломах кісток кисті і стопи.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

8. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.

Змістовий модуль 5. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта та кісток тазу

Лекція 12. Фізична реабілітація при пошкодженнях хребта

Основні питання / ключові слова: Анатомічна будова і нормальний фізіологічний стан, основні функції хребта в нормі. Найбільш розповсюджені види пошкодження хребта та його складових частин.

Лекція 13. Фізична реабілітація при переломах кісток тазу

Основні питання / ключові слова: Анатомічна будова і нормальний фізіологічний стан тазу, основні функції тазу в нормі. Найбільш розповсюджені види пошкодження кісток тазу. Особливості фізичної реабілітації постраждалих з пошкодженнями тазу.

Лекція 14. Фізична реабілітація при щелепно-лицевих травмах

Основні питання / ключові слова: Анатомічні особливості будови кісток лицевого черепа та можливі наслідки їх пошкодження. Основні заходи фізичної реабілітації постраждалих з пошкодженнями кісток і м'яких тканин щелепно-лицевої області та особливості застосування цих заходів.

Практичне заняття 26. Особливості фізичної реабілітації при переломах хребта.

Основні питання / ключові слова: Характеристика фізичного та психологічного стану постраждалих, які мають пошкодження різних відділів хребта. Основні особливості застосування засобів фізичної реабілітації, призначених для постраждалих з пошкодженнями хребта.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.

2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.

3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.

4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.

5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.

6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.

7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

Практичне заняття 27. Особливості фізичної реабілітації при остеохондрозі.

Основні питання / ключові слова: Загальне поняття про остеохондроз, причини його виникнення та можливі клінічні прояви. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації для пацієнтів з остеохондрозом.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

Практичне заняття 28. Особливості фізичної реабілітації при остеохондропатіях.

Основні питання / ключові слова: Характеристика основних морфологічних і клінічних ознак остеохондропатії. Етіологія, патогенез та клінічні форми остеохондропатії. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації хворих, які страждають на остеохондропатію.

Рекомендована література

1. Склярєнко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

Практичне заняття 29. Особливості фізичної реабілітації при анкілозуючому спондилоартрозі (хвороба Бехтерева).

Основні питання / ключові слова: Загальне поняття про анкілозуючий спондилоартроз (хвороба Бехтерева), його клінічні прояви та можливі відділені

наслідки. Основні особливості застосування спеціальних засобів фізичної реабілітації, призначених для поліпшення стану пацієнтів, що страждають на анкілозуючий спондилоартроз (хворобу Бехтерева).

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

Практичне заняття 30. Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток тазу.

Основні питання / ключові слова: Анатомічні особливості будови кісток тазу. Функція тазового кільця та наслідки порушення його цілісності. Особливості застосування засобів фізичної реабілітація, призначених для відновлення стану постраждалих з пошкодженнями кісток тазу.

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

Практичне заняття 31. Особливості фізичної реабілітації при остеопорозах.

Основні питання / ключові слова: Поняття про остеопороз як системне ураження органів опорно-рухового апарату людини. Заходи фізичної реабілітації, що найчастіше застосовуються при остеопорозі.

Рекомендована література

1. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
5. Епифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
6. Епифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Епифанов, А.В. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
7. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	1	1	3	3	3	3	3	3
Відвідування семінарських											
Відвідування практичних занять	1	5	5	8	8	6	6	6	6	6	6
Робота на семінарському занятті											
Робота на практичному занятті	10	5	50	8	80	6	60	6	60	6	60
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)											
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ											
Разом			89		109		99		99		99
Максимальна кількість балів : 495											
Розрахунок коефіцієнта : $495 / 100 = 4,95$											

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Змістовий модуль теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фізичної реабілітації в травматології та ортопедії (при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату). Обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату (10 год.).		
Особливості обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату. Особливості застосування лікувальної фізичної культури та масажу при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.	Поточний	5
Змістовий модуль 2. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей та при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату (10 год.).		
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату.	Поточний	5
Змістовий модуль 3. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів (10 год.).		
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів верхніх кінцівок. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів нижніх кінцівок.	Поточний	5
Змістовий модуль 4. Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх та нижніх кінцівок (10 год.).		
Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх кінцівок. Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях нижніх кінцівок.	Поточний	5
Змістовий модуль 4. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта та кісток тазу (10 год.).		
Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта тазу. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях кісток тазу.	Поточний	5
Всього: 50 годин		20

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;

- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — модульне письмове тестування.

Критерії оцінювання модульного письмове тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	24 - 25
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	21 - 23
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	18 – 20
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	13 – 17
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	10 -13
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6 – 9
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма контролю — екзамен.

Умови допуску до екзамену — 35 і більше балів.

Критерії оцінювання підсумкового письмового тестування:

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	36 – 40
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	31 – 35
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	21 – 30
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	16-20

Оцінка	Кількість балів
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	11-15
Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	6-10
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-5

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Загальна характеристика органів руху людини. Складові частини опорно-рухового апарату людини.

2. Загальне поняття про фізичну реабілітацію та особливості застосування її засобів в галузі травматології і ортопедії. Основні принципи та завдання застосування засобів фізичної реабілітації в травматології і ортопедії.

3. Загальне поняття про травму. Механізм виникнення травми. Можливі наслідки травмування опорно-рухового апарату людини.

4. Поширені захворювання органів кістково-м'язової системи людини. Особливості розвитку патологічних процесів в її органах.

5. Основні клінічні та інструментальні методики обстеження постраждалих при травмах і захворюваннях органів опорно-рухового апарату.

6. Основні та допоміжні засоби фізичної реабілітації, які застосовуються при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.

7. Особливості застосування методів лікувальної фізичної культури при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.

8. Особливості застосування масажу при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату.

9. Основні види вроджених вад і захворювань органів опорно-рухового апарату людини. Обґрунтування необхідності застосування засобів фізичної реабілітації для даного контингенту хворих.

10. Види порушень постави та методи фізичної реабілітації при них.

11. Поняття про сколіоз, як хронічне захворювання хребта. Засоби фізичної реабілітації, що застосовуються при сколіозі.

12. Основні види патологічних змін стану стопи (плоскостопості). Методи фізичної реабілітації при різних видах плоскостопості.

13. Дисплазія кульшового суглоба та стану вродженого вивиху стегна. Засоби фізичної реабілітації, які застосовуються при дисплазії кульшового суглоба та при вродженому вивиху стегна.

14. Вроджена клишоногість. Методи фізичної реабілітації при вродженій клишоногості.

15. Артрогрипоз та його клінічне значення. Характеристика основних методів фізичної реабілітації при артрогрипозі.

16. Особливості застосування програм фізичної реабілітації для дітей і підлітків при травмах та захворюваннях у них органів опорно-рухового апарату.
17. Особливості застосування методик масажу у дітей і підлітків при травмах та захворюваннях у них органів опорно-рухового апарату.
18. Загальне поняття про травму і травматичну хворобу. Види клінічних проявів травматичної хвороби.
19. Характеристика патологічних змін, які відбуваються в організмі постраждалого в процесі протікання основних етапів травматичної хвороби.
20. Характеристика анатомічного стану та фізіологічних особливостей функціонування різних типів суглобів в організмі людини. Види травм, патологічних змін та захворювань суглобів.
21. Засоби фізичної реабілітації, які застосовуються з метою відновлення функціонального стану ушкоджених суглобів. Особливості їх застосування.
22. Поняття про артрит та його клінічні прояви. Особливості застосування методів фізичної реабілітації при артритах.
23. Остеоартроз, основні варіанти його клінічного протікання. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при остеоартрозі.
24. Основні види уражень плечового суглобу. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при наявності в плечовому суглобі патологічних змін.
25. Основні види уражень ліктьового суглобу. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при наявності в ліктьовому суглобі патологічних змін.
26. Основні види уражень колінного суглобу. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при наявності в колінному суглобі патологічних змін.
27. Основні види уражень гомілково-стопового суглобу. Особливості застосування методик фізичної реабілітації при наявності в гомілково-стоповому суглобі патологічних змін.
28. Переломи довгих трубчастих кісток. Види. Основні особливості методів фізичної реабілітації при переломах довгих трубчастих кісток.
29. Переломи кісток верхнього плечового поясу. Особливості застосування методів фізичної реабілітації при переломах кісток верхнього плечового поясу.
30. Ушкодження ключиці та лопатки. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при ушкодженнях ключиці та лопатки.
31. Переломи плечової кістки. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при закритих і відкритих переломах плечової кістки.
32. Ушкодження кісток передпліччя. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток передпліччя.
33. Переломи кісток нижніх кінцівок. Особливості застосування методів фізичної реабілітації при переломах кісток нижніх кінцівок.
34. Переломи стегна. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при закритих та відкритих переломах стегна.

35. Переломи кісток гомілки. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при закритих і відкритих переломах кісток гомілки.

36. Ушкодження кісток кисті і стопи. Основні особливості застосування методів фізичної реабілітації при закритих і відкритих переломах кісток кисті і стопи.

37. Анатомічна будова і нормальний фізіологічний стан, основні функції хребта в нормі. Найбільш розповсюджені види пошкодження хребта та його складових частин.

38. Основні особливості застосування засобів фізичної реабілітації, призначених для постраждалих з пошкодженнями хребта.

39. Остеохондроз, причини виникнення та можливі клінічні прояви. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації при остеохондрозі.

40. Остеохондропатії. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації при остеохондропатіях.

41. Анкілозуючий спондилоартроз (хвороба Бехтерева), його клінічні прояви та можливі відділені наслідки. Особливості застосування спеціальних засобів фізичної реабілітації при анкілозуючому спондилоартрозі.

42. Будова кісток тазу. Функція тазового кільця та наслідки порушення його цілісності. Види пошкодження кісток тазу. Особливості фізичної реабілітації постраждалих з пошкодженнями тазу.

43. Анатомічні особливості будови кісток лицевого черепа та можливі наслідки їх пошкодження. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток і м'яких тканин щелепно-лицевої області.

44. Остеопороз, основні поняття. Особливості застосування засобів фізичної реабілітації при остеопорозі.

45. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду після ампутації верхньої кінцівки.

46. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду після ампутації нижньої кінцівки.

47. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадного рухового режиму при шийному остеохондрозі.

48. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадно-тренуючого рухового режиму при шийному остеохондрозі.

49. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадного рухового режиму при шийно-грудному остеохондрозі.

50. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадно-тренуючого рухового режиму при шийно-грудному остеохондрозі.

51. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадного рухового режиму при поперековому остеохондрозі.

52. Скласти комплекс лікувальної гімнастики для щадно-тренуючого рухового режиму при поперековому остеохондрозі.

53. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для щадного рухового режиму при попереко-крижовому остеохондрозі

54. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для щадно-тренуючого рухового режиму при попереко-крижовому остеохондрозі.

55. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при переломі грудного відділу хребта.
56. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при переломі грудного відділу хребта.
57. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при переломі поперекового відділу хребта.
58. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при переломі поперекового відділу хребта.
59. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду після менісектомії.
60. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для хворих на сколіотичну хворобу 1-го ступеню.
61. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для хворих на сколіотичну хворобу 2-го ступеню.
62. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для дитини 5 років з плоскостопістю.
63. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для дитини 2-х років з уродженим вивихом стегна.
64. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для дитини 4 років з уродженим вивихом стегна.
65. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для імобілізаційного періоду при внутрішньо-суглобовому переломі плечового суглобу.
66. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при внутрішньо-суглобовому переломі плечового суглобу.
67. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при внутрішньо-суглобовому переломі плечового суглобу.
68. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для імобілізаційного періоду після діафізарних переломів плеча.
69. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду після діафізарних переломів плеча.
70. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для імобілізаційного періоду при переломі ліктьового суглобу.
71. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при переломі ліктьового суглобу.
72. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при переломі ліктьового суглобу.
73. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для імобілізаційного періоду при діафізарному переломі передпліччя.
74. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при діафізарному переломі передпліччя.
75. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяімобілізаційного періоду при переломах кисті.
76. Скласти програму фізичної реабілітації для відновного періоду при переломах кісток кисті.

77. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для іммобілізаційного періоду при переломі стегна.

78. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяіммобілізаційного періоду при переломі стегна.

79. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при переломі стегна.

80. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для іммобілізаційного періоду при діафізарному переломі гомілки.

81. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяіммобілізаційного періоду при діафізарному переломі гомілки.

82. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду при діафізарному переломі гомілки.

83. Скласти програму фізичної реабілітації для відновного періоду при пошкодженні меніску.

84. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для іммобілізаційного періоду після перелому колінного суглобу.

85. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяіммобілізаційного періоду після перелому колінного суглобу.

86. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновлювального періоду після перелому колінного суглобу.

87. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду після переломів кісток тазу.

88. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для післяіммобілізаційного періоду після переломів кісток стопи.

89. Скласти комплекс вправ лікувальної гімнастики для відновного періоду після переломів кісток стопи.

90. Скласти комплекс вправ лікувальної мімічної гімнастики.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно <i>Знання, виконання в повному обсязі з незначною кількістю (1-2) несуттєвих помилок (вищий рівень)</i>	90-100
Дуже добре <i>Знання, виконання в повному обсязі зі значною кількістю (3-4) несуттєвих помилок (вище середнього рівень)</i>	82-89
Добре <i>Знання, виконання в неповному обсязі з незначною кількістю (1-2) суттєвих помилок (середній рівень)</i>	75-81
Задовільно <i>Знання, виконання в неповному обсязі зі значною кількістю (3-5) суттєвих помилок/недоліків (нижче середнього рівень)</i>	69-74
Достатньо <i>Знання, виконання в неповному обсязі, але є достатніми і задовольняють мінімальні вимоги результатів навчання (нижче середнього рівень)</i>	60-68

Незадовільно <i>Знання, виконання недостатні і не задовольняють мінімальні вимоги, результати навчання з можливістю повторного складання модулю (низький рівень)</i>	35-59
Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом модуля (знання, вміння відсутні)</i>	1-34

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 180 год.: лекції - 28 год., практ. заняття - 62 год., самостійна робота - 50 год., модульн. контроль - 10 год., екзамен - 2 год.

Модулі	ЗМ 1. Теоретичні основи фізичної реабілітації в травматології та ортопедії (при травмах та захворюваннях опорно-рухового апарату). Обстеження хворих з травмами та захворюваннями опорно-рухового апарату. (94 б)				
Лекції	1	2	3	4	
Теми лекцій	Фізична реабілітація в травматології і ортопедії. Основні поняття. Завдання і принципи.	Травми та захворювання опорно-рухового апарату. Основні патологічні процеси.	Характеристика засобів фізичної реабілітації в травматології і ортопедії	Особливості застосування лікувальної фізичної культури в травматології і ортопедії	
Лекції, відвід. (бали)	1	1	1	1	1
Практичні заняття	1	2	3	4	5
Теми практичних занять	Органи руху. Анатомія і фізіологія опорно-рухового апарату.	Обстеження осіб при травмах та хворобах опорно-рухового апарату	Особливості застосування методик масажу в травматології і ортопедії.	Клінічні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.	Інструментальні засоби обстеження при травмах та хворобах опорно-рухового апарату.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1
Самост. роб, (бали)	5				
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 1 (25 балів)				
Підсум. контроль					

Модулі	ЗМ 2. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей та при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату (124 б)							
Лекції	5							
Теми лекцій	Особливості фізичної реабілітації при природжених захворюваннях опорно-рухового апарату							
Лекції, відвід. (бали)	1							
Практичні заняття	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми практичних занять	Фізична реабілітація при дефектах постави	Фізична реабілітація при сколіозах	Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба та вродженому вивиху стегна	Фізична реабілітація при дисплазії кульшового суглоба та вродженому вивиху стегна	Фізична реабілітація при вродженій клишоногості	Фізична реабілітація при артрогрипозі	Особливості фізичної реабілітації при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей	Особливості масажу при травмах і захворюваннях опорно-рухового апарату у дітей
Робота на практич. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1
Самост. роб. (бали)	5							
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 2 (25 балів)							
Підсум. контроль								

Модулі	ЗМ 3. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях суглобів (99 б)						
Лекції	6			7		8	
Теми лекцій	Травма і травматична хвороба. Основні поняття. Основні патологічні прояви.			Суглоби людини. Анатомія і фізіологія. Особливості травм, ушкоджень та хвороб суглобів.		Фізична реабілітація при пошкодженнях та хворобах суглобів.	
Лекції, відвід. (бали)	1			1		1	
Практичні заняття	14	15	16	17		18	19
Теми практичних занять	Особливості фізичної реабілітації при артритах.	Фізична реабілітація при пошкодженнях та хворобах суглобів.	Особливості фізичної реабілітації при ураженнях плечового суглобу	Особливості фізичної реабілітації ураженнях при колінного суглобу		Особливості фізичної реабілітації при ураженнях ліктьового суглобу.	Особливості фізичної реабілітації ураженнях при гомілково-стопового суглобу.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1		10+1	10+1
Самост. роб, (бали)	5						
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 3 (25 балів)						
Підсум. контроль							

Модулі	ЗМ 4. Фізична реабілітація при травмах і ушкодженнях верхніх та нижніх кінцівок (99 б)					
Лекції	9		10		11	
Теми лекцій	Фізична реабілітація при переломах довгих трубчастих кісток		Фізична реабілітація при переломах кісток верхнього плечового поясу		Фізична реабілітація при переломах кісток нижніх кінцівок	
Лекції, відвід. (бали)	1		1		1	
Практичні заняття	20	21	22	23	24	25
Теми практичних занять	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях ключиці та лопатки.	Особливості фізичної реабілітації при переломах плечової кістки.	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток передпліччя.	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях стегна.	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток гомілки.	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісті і стопи.
Робота на практич. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1
Самост. роб. (бали)	5					
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 4 (25 балів)					
Підсум. контроль	Залік – 2 год.					

Модулі	ЗМ 5. Фізична реабілітація при травмах і захворюваннях хребта та кісток тазу (92 б)					
Лекції	12		13		14	
Теми лекцій	Фізична реабілітація при пошкодженнях хребта		Фізична реабілітація при переломах кісток тазу		Фізична реабілітація при щелепно-лицевих травмах	
Лекції, відвід. (бали)	1		1		1	
Практичні заняття	26	27	28	29	30	31
Теми практичних занять	Особливості фізичної реабілітації при переломах хребта.	Особливості фізичної реабілітації при остеохондрозі.	Особливості фізичної реабілітації при остеохондропатіях .	Особливості фізичної реабілітації при анкілозуючому спондилоартрозі (хвороба Бехтерева).	Особливості фізичної реабілітації при ушкодженнях кісток тазу.	Особливості фізичної реабілітації при остеопорозах.
Робота на практ. зан.+відвід. (бали)	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1
Самост. роб. (бали)	5					
Види пот. контр. (бали)	Мод. контр. робота № 5 (25 балів)					
Підсум. контроль	Екзамен – 2 год.					

8. Рекомендовані джерела

Основна:

1. Дитяча травматологія: [практичний посібник] / [за заг. ред. проф. О.В. Дольницького, проф. Д.Ю. Кривчені, проф. М.Є. Поліщука]. – К.: Книга плюс, 2006. – 470 с.
2. Олекса А.П. Ортопедія. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 528 с.
3. Скляренко Є.Т. Травматологія і ортопедія: Підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. – К.: Здоров'я, 2005. – 384 с.
4. Травматологія і ортопедія: [посібник для практичних занять] / за ред. проф. О.А. Бур'янова. – К.: Книга плюс, 2006. – 135 с.
5. Мухін В.М. Фізична реабілітація / В.М. Мухін. – Київ: Олімпійська література, 2009. – 488 с.
6. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при травмах верхних конечностей / И.И. Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2007. – 279 с.
7. Лечебная физическая культура при нарушениях опорно-двигательного аппарата у детей и подростков: учеб. пособие / Л.П. Гребова – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 176 с.
8. Елифанов В.А. Восстановительное лечение при повреждениях опорно-двигательного аппарата / В.А. Елифанов, А.В. Елифанов. – М.: Авторская Академия, 2009. – 479 с.
9. Елифанов В.А. Реабилитация в травматологии / В.А. Елифанов, А.В. Елифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа», 2010. – 336 с.
10. Букуп К. Клиническое исследование костей, суставов и мышц: пер. с англ. – М.: Мед.лит., 2008. – 320 с.
11. Энока Р.М. Основы кинезиологии (перевод с английского). – К.: Олимпийская литература, 2000. – 399 с.
12. Сосин И.Н. Физиотерапия в ортопедии, травматологии и нейрохирургии: [справочное пособие] / [под ред. И.Н. Сосина]. – К.: Здоров'я, 1996. – С. 313-316.
13. Лікувальна фізкультура в санаторно-курортних закладах / за ред. Л.І. Фісенко. – К.: «Купріянова», 2005. – 400 с.
14. Лечебная физическая культура в педиатрии / Л.М. Белозерова [и др.]. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 222 с.

Додаткова:

1. Коляденко Г. І. Анатомія людини : підручник для студ. природ. спец. вищ. пед. навч. закладів / Г. І. Коляденко ; М-во освіти і науки України. - 6-те вид. - Київ : Либідь, 2014. - 384 с.
2. Основи фізичної реабілітації: Навчальний посібник/ За заг. ред. Л.О.Вакуленко, В.В.Клапчука. – Тернопіль: ТНПУ, 2010. – 234 с.
3. Бирюков А. А. Лечебный массаж : учебное пособие / А. А. Бирюков. - Киев : Олимпийская литература, 1995. - 196 с.
4. Дубровский В.И., Дубровская А.В. Лечебный массаж. М.: ГЭОТАР-МЕД, 2004. — 512 с.

5. Древинг Е.Ф. Травматология. Методика занятий физической культурой / Е.Ф. Древинг. – М.: Изд-во «Познавательная книга плюс», 2002. – 224 с.
6. Шаповалова В.А. Спортивна медицина і фізична реабілітація: [навч. посібник] / В.А. Шаповалова, В.М. Коршак, В.М. Халтагарова, І.В. Шимеліс, Л.І. Гончаренко. – Київ: «Медицина», 2008. – 246 с.
7. Степашко М.В. Масаж і лікувальна фізична культура в медицині: [підручник] / М.В. Степашко, Л.В. Сухостат. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 352 с.
8. Семенова О.П. Реабилитация посттравматических больных / О.П. Семенова. – Ростов-н/Д: Феникс, 2006. – 240 с.
9. Яковенко Н.П. Фізіотерапія: [підручник] / Н.П. Яковенко, В.Б. Самойленко. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
10. Дубровский В.И. Лечебная физическая культура и врачебный контроль: учебник [для студентов мед. вузов] / В.И. Дубровский. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2006. – С. 301-305.
11. Епифанов В.А. Лечебная физическая культура: учебное пособие / В.А. Епифанов. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2006. – С. 408-475.
12. Лечебная физическая культура: учебник для студ. высш. учеб. завед. / [С.Н. Попов, Н.М. Валеев., Т.С. Гарасева и др.]; под ред. С.Н. Попова. – 5-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 416 с.
13. Соколовський В.С. Лікувальна фізична культура: підручник / В.С. Соколовський, Н.О. Романова, О.Г. Юшковська. — Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2005. — 234 с.
14. Годішевський В. М. Лікувальна фізкультура в травматології. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина / за ред. В.В. Клапчука, Т.В. Дзяка. – Київ, Здоров'я, 1995. – С. 57-77.
15. Горшков С.З. Осложнения при повреждениях опорно-двигательного аппарата / С.З. Горшков // Травматология и ортопедия / [под ред. Х.А. Мусалатова, Г.С. Юмашева]. – М.: Медицина, 1995. – С. 428-435.

9. Додаткові ресурси

www.pozvonok.ru
www.semeistvo.com
www.spina5.com.ua